

Микола МАЩЕНКО

академік НАМ України,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка,
народний артист України, професор

ТИМОФІЙ ЛЕВЧУК З любов'ю в серці

З ім'ям цього Митця пов'язана ціла епоха в українському кінематографу. Він був одним із організаторів Спілки кінематографістів України, а також її першим головою з 1963-го по 1987 роки. Завдяки його зусиллям було відкрито кіно курс у Київському театральному інституті імені І. Карпенка-Карого, саме його стараннями з'явився Будинок кіно, який активно функціонує і сьогодні. А ще митець створив чимало фільмів, подарував нам блискучу гру видатних франківців: Юрія Шумського, Наталії Ужвій, Дмитра Мільотенка, Миколи Яковенка, Віктора Добровольського, екранізувавши вистави Олександра Корнійчука «В степах України» і «Калиновий гай». Крім того, написав багато книг, статей і завжди охоче ділився своїми спогадами.

Про свого побратима по мистецтву народного артиста СРСР, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Тимофія Васильовича Левчука задує його колега, відомий український кінорежисер Микола Павлович Мащенко.

Щоразу, коли мовиш слово про свого друга, побратима по мистецтву, прагнеш і особистість його, і те, що ним зроблено, оцінювати з позицій найвищих і доброзичливих, хочеться користуватись масштабами здатними виміряти і талант художника, і його людську сутність, і, найголовніше твори, виплекані ним.

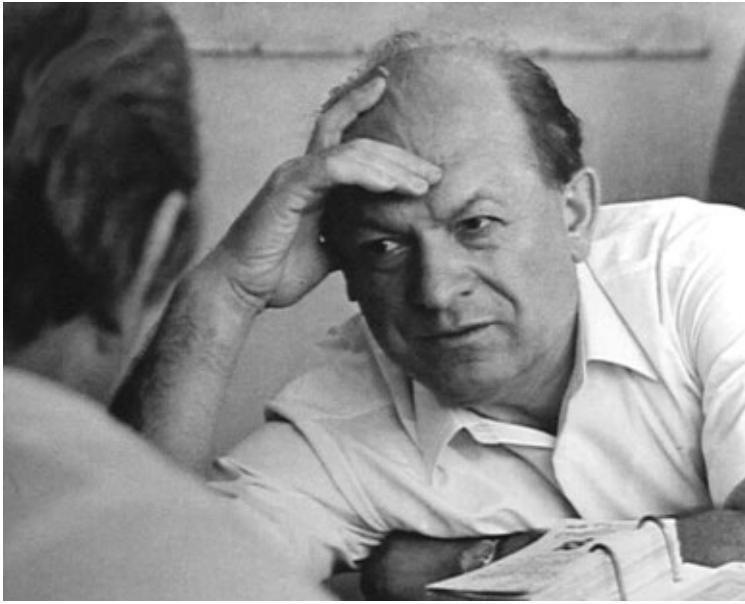
Масштаб художника — його творіння. Тому вважаю за необхідне одразу ж назвати фільми Тимофія Васильовича Левчука: «Зоря над Карпатами», «Київ», «М. В. Гоголь», «В степах України» і «Калиновий гай», «Співає Україна», «Полум'я гніву», «Іван Франко», «Киянка», «Спадкоємці», «Закон Антарктиди», «Космічний сплав», «Помилка Оноре де Бальзака», «Два роки над прірвою», «Родина Коцюбинських», «Довга дорога в короткий день», трилогія «Дума про Ковпака»: («Сполох», «Хуртовина», «Карпати, Карпати...»), «Від Бугу до Вісли», «Якщо ворог не здається», «І в звуках пам'ять відгукнеться», шестисерійний фільм «Війна» (разом з Григорієм Коханом).

Перший з цієї низки фільмів поставлено в 1949 році, останній у 1990-му. А між цими роками вмістилося ціле життя талановитого художника, пристрасного українця, справжньої людини. Тимофій Васильович Левчук уособлював в собі цей чарівний сплав людської і художницької краси.

Мені здається, що твори митця завжди схожі на свого автора. Йдеться, зрозуміло, не про стилістику картини, не про творчі прийоми застосовані в ній, не про образну систему, а про духовно-моральне багатство твору, про найвищі людські якості його героїв, про людське тепло, котрим все зігріте й об'єднане у фільмі, про любов «художника до людей». Тільки здатністю любити людей можна виміряти силу таланту.

Природа, якраз, і наділила Тимофія Левчука найвищим умінням — любити людину. І яке щастя, що він проніс це почуття, цей свій безцінний дар крізь нелегкі передвоєнні роки (свою роботу на Київській кіностудії художніх фільмів він розпочав асистентом у відомих режисерів ще 1934 року), крізь сурові роки Великої Вітчизняної, крізь важкі роки повоєнного відродження. Куди б не кидала його доля — всюди Тимофію Васильовичу допомагала залишатись Людиною і Художником його любов до людей. Він сповідував її в бою виборюючи свободу людини, він сповідував її в кожному своєму фільмі. Багато років стверджував Левчук це почуття і очолюючи Спілку кінематографістів України. І взагалі, Тимофій Васильович всією своєю творчістю освідчувався людям у своїй любові до них, виявляв захоплення їх трудовим, бойовим і творчим подвигом. В різноплановому, багатосюжетному, масштабному фільмі-романі «Киянка», Т. Левчук відтворив не тільки долю своїх кіно героїв, а й долю Батьківщини. З усіма її труднощами й перемогами.

Тимофій Левчук як солдат і художник відчував, носив у собі великий обов'язок — розповісти про героїв війни. Це був і його громадський обов'язок, і його відповідальність перед тими, хто не дійшов до Перемоги,

але віддав для неї найдорожче — життя! Серце солдата напружено б'ється у його фільмах: «Два роки над прірвою», «Дума про Ковпака», «Від Бугу до Вісли». Відомий український письменник Василь Земляк писав: «Кілотрилогія “Дума про Ковпака” — одна з найкращих робіт у нашому кінематографі про Велику Вітчизняну війну. Це творчий подвиг Тимофія Левчука як кінорежисера і солдата, який пройшов усю війну по її кривавих дорогах».

А народна артистка СРСР, кінорежисер Юлія Солнцева у своєму листі до Тимофія Васильовича, зокрема відзначила: «Я люблю ваш фільм “Карпати, Карпати...”. Хочете знати — я була здивована, навіть вражена побаченим. Ви відтворили у цій картині абсолютно точну атмосферу війни. Спасибі вам за фільм».

Дійсно, подібного за масштабами твору про народних месників у радянському кіно не було. Це справді величезний трудовий і творчий подвиг Тимофія Левчука та його товаришів по мистецтву.

Блискавично летить час. Здається зовсім недавно ми відзначали один з ювілеїв Тимофія Васильовича. Він зустрів його постановкою фільму «Родина Коцюбинських», відзначеного Шевченківською премією. Складна то була картина, що вимагала величезних зусиль і режисера-постановника, і сотень інших людей різних професій.

Згадуючи фільми Тимофія Левчука я подумки збираю його героїв, котрим він дав екранне життя. Це — Великий Каменярь Іван Франко, видатний український композитор Микола Лисенко, розвідник Іван Кудря і оперна співачка Раїса Окіпна, яка у воєнне лихоліття стала підпільницею. Михайло і Юрій Коцюбинські, Горький і Луначарський, революційний командир Віталій Примаков, великий французький письменник Оноре де Бальзак, партизанський полководець Сидір Ковпак і легендарний комісар Семен Руднев, кінорежисер, письменник і генерал Петро Вершигора, та багато інших. Ці левчуковські герої по праву стали невід'ємною частиною історії вітчизняного кіномистецтва.

А скільки прекрасних акторів знімалося у фільмах Тимофія Левчука. Один із них, народний артист СРСР Михайл Волонтер писав: «Тимофій Васильович — вимоглива, добра людина, прекрасний режисер-педагог. Я не чув, щоб він коли-небудь скаржився на втому чи хворобу, тому що він робив усе із задоволенням і любов'ю. Він з великою повагою ставився до наймолодшого члена групи і ладен був завжди допомагати, у якій би справі до нього не зверталися. Він брав активну участь у суперечках з молодими акторами і зі своїми учнями — майбутніми режисерами, він розумів людей і сприяв їм у виявленні їхніх здібностей і творчих можливостей».

І знову хочеться говорити про Левчука-людину. Навіть мене іноді дивувало (не зважаючи, що був пліч-о-пліч з ним на кіностудії й у Спідсі кінематографістів більше двадцяти років), як йому вдавалося працювати

над масштабними фільмами, та ще й поєднувати це з неосяжною громадською роботою. Він був депутатом Верховної Ради України кількох скликань, обирався делегатом з'їздів, був професором кафедри режисури Київського інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого. Для Тимофія Васильовича не було малих справ, до кожного доручення він ставився чесно і відповідально.

Часом я запитую самого себе: що ж давало Левчуківі стільки сил і енергії? І відповідаю — любов до людей. Пам'ятаю, на семидесятиліття Тимофія Васильовича я спитав у нього, як він себе почуває. І отримав, приблизно, таку відповідь: «Добре! Людина до того часу почувається добре, поки здатна втілювати свої мрії, поки захоплюється життям, поки може сказати: я люблю людей і сподіваюсь, що це взаємно».

У свій час про свого побратима, на мій погляд, прекрасно сказав народний артист СРСР, кінорежисер Марк Донської: «Тимофій Левчук звалив на свої плечі весь труд, усю складність виведення кіностудії в Києві з такого критичного стану, який не передвіщав їй нічого доброго. Він пішов найважчим шляхом: не повторюватися, не шкодувати сил, постійно працювати, не прикриваючись ні браком хороших сценаріїв, нічим іншим. Левчук ніколи не ставав на шлях підміни письменника-сценариста... Взагалі, він з тих режисерів, які уміють працювати в колективному мистецтві кіно. Це дуже важлива режисерська риса».

До сказаного ще хочеться додати вислів учня Тимофія Васильовича, народного артиста України, кінорежисера Романа Балаяна. Ось що він сказав у одному з фільмів про Митця: «Саме в епоху Тимофія Левчука, на кіностудії імені Олександра Довженка були зняті кращі її фільми. Хоча цього могло б і не статися, якщо б Тимофій Васильович був іншою людиною. Я завжди відносився до свого вчителя з повагою і любов'ю».

Вважаю, що нам, колегам і друзям, прихильникам творчості Тимофія Васильовича Левчука, треба завжди пам'ятати про нього. Бо він був не просто порядним громадянином нашої держави, він був Великою Людиною і Великим Митцем. І зроблене Майстром назавжди увійшло в історію вітчизняного кіномистецтва.

Підготував матеріал журналіст Сергій ПАНКРАТЬЄВ